

Memo

BETREFT Visie dierenwelzijn Schuttelaar & Partners, Team
duurzame landbouw en dierwelzijn.

Onze dierenwelzijn visie bestaat uit twee delen. Het eerste deel betreft een langetermijnvisie (20 jaar), het tweede een kortetermijnvisie. Deze laatste visie belicht welke aanpassingen op kortere termijn binnen de verschillende diersectoren in het bijzonder belangrijk zijn om duurzamer te produceren, met oog om in de verdere toekomst naar de lange termijn visie toe te werken. Afgelopen decennia zijn veel zaken verbeterd op het gebied van dierenwelzijn, maar verdere verbetering is gewenst.

Welzijn kan omschreven worden door de zogenaamde vijf vrijheden voor het dier, opgesteld door de Brambellcommissie in 1965:

- dieren zijn vrij van honger en dorst. Ze hebben gemakkelijk toegang tot vers water en een adequaat rantsoen;
- dieren zijn vrij van ongemak. Ze hebben een geschikte leefomgeving inclusief onderdak en een comfortabele rustplaats;
- dieren zijn vrij van pijn, verwonding en ziekte. Preventie staat voorop en een snelle diagnose en behandeling;
- dieren zijn vrij van angst en stress. Er is zorg voor voorwaarden en behandelingen die geestelijk lijden voorkomen;
- dieren zijn vrij om normaal gedrag te vertonen. Ze hebben voldoende ruimte, goede voorzieningen en gezelschap van soortgenoten.

Brambells vrijheden worden nog altijd veel gehanteerd. Bracke (et al., 1999) hebben de definitie verder aangescherpt. Zij definiëren dierenwelzijn als de perceptie van hoe het dier zijn eigen staat ervaart¹. Dit heeft veel overlap met bovenstaande vrijheden maar met als belangrijk verschil dat de perceptie van het dier zelf in ogenschouw wordt genomen. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat een dier honger heeft maar door de wetenschap dat het binnen korte tijd eten krijgt geen onwelzijn ervaart. Voor de acute situatie van welzijn geven de vijf vrijheden een goede indicatie, voor het lange termijn welzijn van het dier moet worden ingeschat hoe de optelsom is van negatieve en positieve ervaringen/toestanden.

¹ Bracke M.B.M., Spruijt B.M. en Metz J.H.M., 1999, Overall animal welfare reviewed. Part 3: Welfare assessment based on needs and supported by expert opinion. Netherlands Journal of Agricultural Science 47 (1999) 307-322.

Ook ligt er een beperking in de definitie van Bracke (et al., 1999): veel parameters omtrent het biologisch functioneren van het dier kunnen objectief worden gemeten maar dit is niet het geval voor de perceptie van welzijn door het dier zelf, die is per definitie subjectief. Daarom hebben ze getracht een lijst te formuleren waarop de behoeften van het dier (varken) staan. Hierop staan de volgende zaken geformuleerd: ingestie, rust, sociaal contact, reproductie gerelateerde behoeften, beweging, exploratie, lichaamsverzorging, vluchtmogelijkheden, territoriaal gedrag, thermocomfort, ademhaling, gezondheid en veiligheid. Wanneer het gaat over dierenwelzijn, gaan we uit van de bovengenoemde definitie van Bracke (et al., 1999).

Lange termijn visie (2040).

Dierenwelzijn wordt altijd gewaarborgd en dierenleed wordt tot een minimum beperkt in alle veehouderijsystemen. In veel gevallen biedt dit economisch perspectief voor de veehouder. Waar dit ontbreekt, is het belangrijk om dierhouders te belonen voor goed gedrag (bv via certificering) en te korten voor niet wenselijke houderijmethodes. We moeten dus toe naar een maatschappij waar inzet voor dierenwelzijn altijd wordt beloond. Dierenwelzijn dient dan ook terug te komen bij de integrale benadering van duurzaamheid in de veehouderij. De veehouderij heeft bijvoorbeeld niet alleen te maken met stikstof, maar dierenwelzijn is van wezenlijk belang. Dierenwelzijn mag daarbij niet als ondergeschikt doel worden gezien.

Ons inziens zou de dierhouderij zoveel mogelijk aan alle bovenstaande eisen van Bracke (et al, 1999) moeten voldoen. We realiseren ons tegelijkertijd dat dieren houden nooit volledig zonder aantasting van het welzijn van het dier mogelijk is. Er bestaat bijvoorbeeld een kans dat een dier ondanks de best mogelijke verzorging toch ziek wordt.

Om de bovenstaande visie te realiseren, zullen de huidige dierhouderijsystemen flink moeten veranderen. Bedrijven zullen moeten worden aangepast om zo voldoende ruimte en zorg te kunnen verlenen en de vijf vrijheden zo volledig mogelijk te kunnen implementeren. Waar verbetering van dierenwelzijn kostenverhogend is, zal de veehouder moeten worden gecompenseerd. Bijvoorbeeld via een keurmerk dat hierin belonend werkt. Daarnaast kan de overheid een rol spelen door met de juiste wetgeving, te zorgen dat een level playing field wordt gecreëerd en door een combinatie van subsidiereregelingen, belastingvoordelen en accijnzen.

De lange termijnvisie bedraagt 20 jaar omdat dit de economische levensduur van stallen in Nederland is. Door deze termijn te hanteren kan de veehouderij zich aanpassen zonder dat er misinvesteringen worden gedaan. Wel is het nodig om helder te maken waar de veehouderij dan over 20 jaar moet staan.

Korte termijn visie (2025)

Veehouders zullen projectmatig stap voor stap in de richting moeten gaan naar een veehouderij waarin dierenwelzijn en diergezondheid verder worden verbeterd. De resultante zal niet altijd het ideaalbeeld zijn dat we op lange termijn willen bereiken, maar we proberen om hier stapsgewijs te komen. Er zijn nu ook al veel goede voorbeelden van veehouders die voorop lopen. Dit soort initiatieven moeten worden ondersteund en best practices worden uitgerold.

Uitgangspunt zijn alternatieven die houdbaar zijn voor de veehouder, het milieu en de maatschappij. Het moet dus economisch haalbaar zijn en de winst op gebied van dierenwelzijn moet in verhouding staan tot eventueel verlies op gebied van arbeid, milieu of inkomen. Dierenwelzijn is niet heel makkelijk te kwantificeren en daarom ook lastig af te zetten tegen andere belangen. Er zal dus per casus moeten worden bepaald of deze voldoet aan bovenstaande eisen.

Ook binnen de context van de Europese Unie zal moeten worden gekeken of/hoe veehouders concurrerend kunnen blijven ten opzichte van collega's. Wel zien we vergelijkbare trends op het gebied van diergezondheid en dierenwelzijn in andere Europese landen. Dit biedt mogelijkheden om internationaal dierenwelzijn te verbeteren én de kansen en kosten tussen landen overbrugbaar te houden.

Voorbeelden

Om een inschatting te geven van waar de grote winst op dierenwelzijnsgebied in de veehouderij kan worden gemaakt, zijn onderstaande voorbeelden opgesteld. Probleemgebieden in de veehouderij zijn naast de hierboven beschreven definitie van welzijn gelegd. Hiervan is een kwalitatieve inschatting gemaakt in welke mate deze wordt aangetast door de bestaande problematiek. Daarnaast is gekeken hoe groot de problemen in de veehouderij zijn met name hoeveel dieren/veehouderijen de problematiek ondervindt en hoe lang. Dit betekent overigens niet dat dit de enige welzijnsissues zijn die kunnen en moeten worden aangepakt.

Melkveehouderij

Klauwgezondheid

Klauwproblemen zijn op dit moment een relatief groot welzijnsissue in de melkveehouderij. Uit onderzoek van de WUR en het NKGK bleek dat in 2013 ongeveer 80% van de koeien een klauwaandoening had (<https://edepot.wur.nl/279940>). De klauwproblemen kunnen in verschillende mate van ernst voorkomen, maar zijn altijd pijnlijk en belemmeren een koe altijd in haar functioneren.

De problematiek komt voort uit onvoldoende preventieve zorg en een suboptimale stalinrichting. Aanpassingen op het gebied van loopvlakken, ligplaatsen, voeding en hygiëne kunnen een groot deel van deze klauwproblemen voorkomen. Klauwproblemen bij rundvee zijn nog steeds één van de belangrijkste redenen voor de afvoer van koeien. Ook heeft een slechte klauwgezondheid sterk effect op de vruchtbaarheid en de melkproductie. Klauwproblemen kosten veehouders niet alleen veel tijd, maar ook geld (gemiddeld 81 euro per aanwezige koe volgens onderzoek van de WUR).

Kalverhouderij

Long- en borstvliesontstekingen

Kalveren ontwikkelen in de reguliere kalverhouderij vaak een long- en/of borstvliesontsteking. Bij 50-70% en 30-50% van de geslachte dieren is littekenweefsel zichtbaar wat het gevolg is van longontsteking respectievelijk borstvliesontsteking². Deze hoge incidenties komen vooral doordat kalveren met een onderontwikkeld immuunsysteem (te jong), met zeer veel soortgenoten afkomstig van andere bedrijven in aanraking komen. Longontsteking en in het bijzonder borstvliesontsteking is zeer pijnlijk en zorgt voor uitval en groeiachterstand.

Oplossingen hiervoor zijn om kalfjes met een beter ontwikkeld immuunsysteem (ouder) te transporteren. Om minder contacten te krijgen met dieren van andere bedrijven kan worden gewerkt aan regionale samenwerking waarbij kalveren niet via een verzamelcentrum reizen en waarbij kalverhouders van enkele bedrijven kalveren bij elkaar plaatsen in plaats van kalveren van honderden verschillende bedrijven. In samenwerking met de sector zou gezocht moeten worden naar oplossingen om problemen te voorkomen.

Varkenshouderij

Luchtwegaandoeningen

In de varkenshouderij komen ook gezondheids- en welzijnsproblemen voor. De belangrijkste redenen voor luchtwegklachten zijn hoge concentraties ammoniak, fijnstof en endotoxinen. Uit metingen door het Klimaatplatform blijkt dat er dikwijls concentraties van 50-70 ppm worden gemeten terwijl 20 ppm de maximale norm is voor dieren en 10 ppm het maximum volgens de Arbo-wet

² Heeres J., Wolthuis M., Bokma S., Smits D., Stockhofe N., Vermeij I., van Reenen K., 2017, Alternatieve vloeren voor vleeskalveren, Wageningen UR

(<https://edepot.wur.nl/419771>). Hamilton (et al. 1996) toonde aan dat de ernst van een luchtweginfectie toeneemt bij concentraties van meer dan 10 ppm ammoniak³.

Oplossingen kunnen liggen in het toepassen van brongerichte maatregelen, waarbij vorming van ammoniak wordt voorkomen in de stal in plaats van wordt afgevangen voordat deze naar buiten gaat (zoals bij een luchtwasser): zo kunnen concentraties structureel tot onder 5 ppm gereduceerd worden. Bijkomend voordeel is dat de emissies hierdoor afnemen waardoor de belasting van het milieu afneemt. Er zijn een aantal bedrijven die met brongerichte maatregelen in stallen goede resultaten halen op het gebied van dierenwelzijn, diergezondheid en ook het rendement verbeteren.

Leghennenhoudery

Verenpikkerij en kannibalisme

Verenpikken is een probleem met meerdere oorzaken dat vooral in de leghennensector speelt. Op reguliere bedrijven wordt ter preventie de snavel gekapt, wat vanuit dierenwelzijnsoogpunt niet wenselijk is. Dit is sinds 2017 wel sterk verminderd omdat een deel van de afzetmarkt (Duitsland) snavelkappen verbiedt. Het zou beter zijn om dit welzijnsprobleem bij de bron aan te pakken. Fokkerij, afleidingsmateriaal in de stal (stro), goed klimaat en voldoende ruimte en vluchtmogelijkheden zijn belangrijke oplossingsrichtingen.

Vleeskuikenhoudery

Voetzoollaesies

Voetzoollaesies zijn een veel voorkomend probleem bij vleeskuikens (maar ook leghennen). Uit het Welfare Quality-onderzoek (2011) van WUR blijkt dat van de dieren die geslacht worden 49% een afwijkende locomotie heeft en dat 8% ernstig kreupel was. Risicofactoren zijn onder andere snel groeiende dieren en slechte strooisel kwaliteit (te nat).

³ Hamilton T.C.D., Roe J. M., en Webster A. J. F., 1996. The synergistic role of gaseous ammonia in the aetiology of P. multocida-induced atrophic rhinitis in swine. American Journal of Clinical Microbiology, 34, 2185-2190